

MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOSOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY
SDRUŽENÁ UMĚNOVĚDNÁ STUDIA
ÚVOD DO UMĚNOVĚDNÝCH STUDIÍ

Seminární práce

PROMĚNA VKUSU

Vedoucí práce: Mgr. David Balarin

JANA VÍTŮ

2013

„Termín vkus označuje jednak subjektivní schopnost, vrozenou nebo zdokonalitelnou, posuzovat a hodnotit objektivní kvality uměleckého díla, ale také směry a priority určité doby, skupiny nebo osobnosti ve vztahu k umění. V estetice se začíná používat od druhé poloviny 17. století ve Španělsku, Itálii a Francii a od začátku 18. století pak i v Anglii a Německu – pojem vkus v současném slova smyslu je tedy pojmem moderním.“ (Souriau, 1994) „Vedle normativního pojmu (‘dobrého‘ v.) se vyskytuje též pojem deskriptivní, tzn. popis různých vkusových orientací určité země, doby atd. Relativitu a historičnost ideálů v. učinil předmětem diskuse poprvé Herder, přičemž Řecko, Řím, renesanci a dobu Ludvíka XIV. jmenuje jako čtyři velká období v. Jako příčinu jeho rozkvětu uvádí Herder existenci politické svobody, stejně jako zakotvení umění v lidu.“ (Henckmann a Lotter, 1995)

„Vkus nemá své vlastní normy, protože je ve své podstatě sám normou, normou určité dokonalosti, jejím měřítkem, orientací mezi dobrým a špatným, krásným a nehezským, mezi uměleckým a rádoby uměleckým, tedy kýčem, mezi pravdou – skutečností a přetvářkou – předstíráním či pózou nebo bezduchým napodobováním.

Vkus je příbuzný estetiky. Pochází z jejího rodu, z téhož rodu co umění. Ale jak už to bývá i v lidských rodech, každý má jinou povahu a jiné poslání. Podstata vkusu se od podstaty umění liší. Vkus nemá tvůrčí schopnosti umění. Umění však často ovlivňuje vkus.“ (Hanzlíková, 1977)

Nahlédneme-li na módu z historického hlediska, zjistíme, že funkcí oděvu nebylo pouze zahřát. Pravěcí lovci dávali svým oděním najevo, jak jsou úspěšní, jejich oděv vzbuzoval sympatie, ale i bázeň. Oděv sloužil ke společenské diferenciaci a v neposlední řadě plnil i funkci sexuální – obě pohlaví se chtěla navzájem líbit, ženy byly uctívány jako matky, a muži, podobně jako samci v přírodě, museli na své vyvolené zapůsobit, k čemuž hojně využívali šperky, které měly svou symboliku.

Pročteme-li si historii odívání, zjistíme, že móda se vrací. Je to staré omšelé heslo, které slyšíme od vlastních matek, když v módním časopise zjistí, že jsou opět v módě kalhoty „zvonáče“, které se nosily za jejich mládí. Móda se však nezacyklila v posledních desetiletích, vrací se již od počátku lidstva. Asi si dnes nebudeme po vzoru pravěkých lidí motat do vlasů kůstky a místo bot si balit nohy do kožešin, avšak podíváme-li do dnešních časopisů, do svatebních salonů a půjčoven, na fotografie celebrit na červeném koberci, můžeme zjistit například to, že dnes je velmi moderní tzv. antický střih šatů. Antikou se inspirovala móda románská a později empírová. Podobně je právě v módě barokní opulentnost, výšivky, složité vzory, zlato, těžké látky – a toto vše, co nacházíme v baroku, zde bylo již dříve, v době byzantské říše. Ve výše řečeném můžeme pozorovat dvě zásadní myšlenky, které stojí za povšimnutí – již zmíněnou cykličnost módy a současnou „módu“.

Nahlédneme-li do historie, i do té poměrně nedávné, můžeme si povšimnout charakteristických prvků každého období. Současná móda se však každého půl roku mění, co bylo loni „in“, je již letos těžce „out“ a týká se to střihů, materiálů, barev i doplňků. Samozřejmě, že není povinnost každého občana si každý půlrok nakoupit a jít s davem. Dnešní demokratická společnost dává člověku možnost být jedinečnou osobností, individualitou s vlastním vkusem a stylem, a to se týká všech oblastí života. Proto se dnes můžeme setkat v prodejně se šaty v barokním duchu a na vedlejším stojanu se šaty antického

stříhu. Je to tak správné, máme možnost svobodné volby, nemusíme podlehnout aktuálnímu módnímu diktátu, na druhou stranu však na nás tato skutečnost klade jistou zodpovědnost za výběr a vhodnost správného oděvu. Pokud na tuto situaci aplikujeme Henckmannovu a Lotterovu poučku (viz výše), zjistíme, že šaty různých střihů a stylů jsou vkusem deskriptivním. Problém však nastává, chceme-li zjistit, jaký je vkus normativní? Jaký je subjektivní vkus současného člověka?

Rozhlédneme-li se po ulici v očekávání vkusného oblečení pro danou příležitost, pravděpodobně se o nás pokusí mráčky. Dívky i ženy bez ohledu na váhu a tělesné tvary v obepnutých kouscích látek nevalné kvality, v džínách a lyžařském svetru do divadla, v kostkovaných kalhotách a turistickém obutí na nedělní procházku po městě. Kde jste, brokáte, taftě, mušelíně?!?

Neboť se pohybujeme ve vyspělé společnosti, předpokládáme, že člověk se oblékne vkusně, vhodně pro danou příležitost. Můžeme se jen dohadovat, v čem tkví nesoudnost dnešní populace. Naše babičky by si nedovolily vyjít z domu bez pokrývky hlavy, nedejbože v teplákách, jak dnes můžeme vidět. Ano, nepochybně je to pohodlné, avšak tento argument se nejvíce jako pádný, když už se nemusíme tísnit v korzetech či naškrobených košilích.

Je to daň za dnešní konzumní dobu? Přišel s úpadkem kultury a morálky i úpadek vkusu? Nebo je to nevyhnutelný jev, který provází ve větší či menší míře lidskou společnost odjakživa, jen se o tom nemluví? Ve své době přece byla Coco Chanel provokatérka, která šla proti současným trendům.

V rozsahu této práce není možné fundovaně odpovědět na tyto otázky. Lze však při pohledu do minulosti předpokládat, že (deskriptivní) vkus se mění spolu s různými obdobími, která se vzájemně odlišují. Stejně tak vkus subjektivní, proto nevzdávejme tento boj a buďme vkusní, šance ovlivnit tak vkus jiných k lepšímu je tu vždy.

Použitá literatura

HENCKMANN, Wolfhart a Konrad LOTTER. *Estetický slovník*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1995, 229 s. ISBN 80-205-0478-8.

SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha : Victoria Publishing, 1994, 939 s. ISBN 80-85605-18-x.

HANZLÍKOVÁ, Alena. *Vkus a nevkus kolem nás*. 1. vyd. Praha : Práce, 1977, 272 s.

MASTNÁ, Brigita. *Škola vkusu*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1972, 219 s.

PŘÍBRAMSKÁ, Markéta. *Vkus a elegance ženy*. 2. vyd. Praha : Merkur, 1969, 81 s.